

“IS GOD AN ACCIDENT” * TANRI BİR RASTLANTI MI?

Paul BLOOM**/Çev.: Osman Zahid ÇİFÇİ***

ÖZ

Oldukça fazla din olmasına rağmen, dünyadaki nerdeyse herkes aynı şeylere inanmaktadır: Ruhun ve ahiretin varlığına, mucizelere ve evrenin ilahi bir güç tarafından yaratıldığına. Son zamanlarda psikologlar, çocukların zihinleri üzerinde araştırma yaparlarken bu durumu açıklayabilecek birbiriyle alakalı iki gerçeği keşfettiler. Birincisi; insan doğaüstü olaylara inanmaya yatkın olarak dünyaya gelmektedir. İkinci ise; bu yatkınlık, ters giden bilişsel işlevlerin tesadüfi bir yan ürünüdür.

Anahtar Kelimeler: Tanrı, Dualizm, Yaratılışçılık, Evrim, Bilim.

ABSTRACT

Despite the vast number of religion, nearly everyone in the world believes in the same things: the existence of a soul, an afterlife, miracles, and the divine creation of the universe. Recently psychologists doing research on the minds of infants have discovered two related facts that may account for this phenomena. One: human beings come into the world with a predisposition to believe in supernatural phenomena. And two: this predisposition is an incidental by-product of cognitive functioning gone awry.

Keywords: God, Dualism, Creationism, Evolution, Science.

1. TANRI ÖLÜ DEĞİLDİR

Gençliğimde hahamım, Brooklyn Crown Heights'de yaşayan Lubavitcher Rebbe'nin¹ Mesih olduğuna ve dünyanın sonunun gelmesinin de yakın olduğuna inanıyordu. Aynı zamanda o, dünyanın birkaç bin yıllık olduğuna ve fosil kalıntılarının da Nuh Tufanının bir sonucu olduğuna inanıyordu. O ahireti tanımlayabiliyor ve Hitler'in ruhunun akıbeti ile ilgili yeni soruları cevaplayabiliyordu.

Hahamım garip biri değildi. O; zeki ve sevimliydi, bir öğretmen ve bir ilim adamıydı. Fakat bana garip gelen, hatta beni rahatsız eden fikirlere sahipti. Birçok seküler insan gibi ben de; dinin, maneviyat ve aşkınlığın, hoşgörünün, hayırseverlik ve güzel davranışların kaynağı olmasından memnunum. Onların inancı, birilerinin zaten kabul ettiği ahlaki fikirleri temel aldığı sürece, kim Martin Luther King Jr. veya Dalay Lama'nın inancına itiraz edebilir ki? Ancak ben, dinin bırakın doğa ötesi dünyayı, doğal dünya ile ilgili iddialarda bulunmasından rahatsızım. Dinin de bilimin de itibar ve saygısını korumanın en iyi yolunun "non-overlapping magisteria"² (bilim gerçekler dünyasını, din ise değerler dünyasını ele alır) fikrini kabul etmek olduğu konusunda Stephen Jay Gould³ ile aynı fikirde olmak, doğaüstü olayları reddeden bizler için kolaydır.

Beğensek de beğenmesek de, din, bir takım etik prensiplerden ve kutsal olanla ilgili belirsiz hislerden çok daha fazlasını içerir. 1871'de antropolog Edward Tylor dinin en dar tanımını; "doğaüstüne, ruhsal varlıklara inanmaktır" şeklinde yaptırdığında iyi iş çıkarmıştı. Hahamımın iddiaları, yetiştiğim kültürde azınlığın görüşüydü, fakat evrenin yaratılışı, dünyanın sonu, ruhların akıbeti ile ilgili bu tür görüşleri, milyarlarca insanın onu anladığı ve uyguladığı şekilde dini tanımlar.

Birleşik Devletler, doğaüstü inançlar için önemli bir örnektir. Bu ülkede hemen herkes (bir ankete göre % 96) Tanrıya inanmaktadır. Yine Amerikalıların yarısından fazlası mucizelere, şeytana ve meleklerle inanmaktadır. Çoğu ahirete inanmaktadır; ancak insanların zihinlerinde duygusal olarak yaşamak veya yaptığımız iyi şeylerle anılmak şeklinde değil. Ahiret hayatının detayları sorulduğunda Amerikalıların çoğunun öldükten sonra akrabalarıyla bir araya geleceklarine ve Tanrıyla karşılaşacaklarına inandıkları görülmüştür. Bir defasında Woody Allen'in

* *Is God An Accident?*, The Atlantic Monthly, December 2005, 105-112.

** Prof. Dr., Yale Üniversitesi Psikoloji Bölümü.

*** Yrd. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Din Felsefesi Anabilim Dalı.
E-posta: ozahidcifici@aksaray.edu.tr

¹ Yahudilikte bir mezhep olan Hasidiliğin bir kolu olan Lubavitcher'lerin en üst rütbeli din adamı (Çevirenin Notu).

² Kısaltılmışı NOMA'dır. Stephen Jay Gould tarafından ortaya atılmış bir fikirdir. Din ile bilim arasındaki gerilimi azaltmak için, her ikisinin de farklı alanlar olduğunu kabul etmek gerektiğini savunur. (Çevirenin Notu)

³ "non-overlapping magisteria" fikrini ortaya atan ve Rock of Ages adlı eserin yazarı olan paleontolojist. (Çevirenin Notu)

dediği gibi; “Ben işim sayesinde ölümsüzlüğü elde etmek istemiyorum. Bunu ölmeyerek başarmak istiyorum.” Amerikalıların çoğu aynen bu beklentiye sahiptir.

Ancak Amerika bir anomali değil midir? Bu istatistikler bazen bu ülkenin diğer ülkelerden, örneğin; laikliğin büyük rağbet gördüğü Fransa ve Almanya’dan ne kadar farklı olduğunun bir göstergesi olarak ele alınır. Amerikalılar; köktencidir, hatta bu iddia şöyle devam eder; dünyanın geri kalanı tarafından sürdürülen entelektüel ilerlemeden izole edilmiştir.

Bu sonuçta yanlış olan iki şey vardır. Birincisi; Amerika ve Avrupa arasında görüş ayrılıkları olsa bile, bu Birleşik devletlere has bir durum değildir. Bununla birlikte dünyanın geri kalanı (Asya, Afrika, Orta Asya) tamamen kararlı ateistlerle dolu değildir. Eğer istisnalardan konuşacaksak, bu Amerika’yla değil, Avrupa’yla ilgili bir durumdur.

İkincisi, Amerikalılar ve Avrupalılar arasındaki dini ayırım, düşündüğümüzden daha küçük olabilir. Baylor Üniversitesinden sosyolog Rodney Stark ve Pennsylvania Devlet Üniversitesinden sosyolog Roger Finke’in yazdığına göre büyük fark, kiliseye devamla ilgilidir ki gerçekten de Avrupa’da bu oran çok düşüktür. (Chicago’lu sosyolog ve rahip Andrew Creeley’in yaptığı çalışmalara dayanarak, Stark ve Finke bu durumun, Birleşik Devletler’in, ürünlerini sürekli geliştiren ve cemaat çekmek için yarışan kiliselerin bulunduğu tam anlamıyla özgür bir din pazarına sahip olduğunu ancak Avrupa kiliselerinin çoğunlukla devlet kontrolü altında olması ve birçok devlet kurumu gibi verimsiz bir hale gelmesinden kaynaklandığını iddia ederler..) Avrupa ülkelerinde yapılan anketlerin çoğu, burada yaşayanların çok büyük bir kısmının inanan kişiler olduğunu göstermektedir. İzlanda’yı ele alırsak, kiliseye gitme oranlarına bakılacak olursa, haftada yüzde iki gibi dramatik bir oranla burası yeryüzündeki en seküler ülkedir. Ancak beş İzlandalıdan dördü dua ettiğini ve yine aynı oranlarda katılımcı ahirete inandığını söylemektedir.

Birleşik Devletlerdeki bazı liberal araştırmacılar, bölgeye has farklı bir durum olduğunu öne sürüyorlar. Onlar, doğaüstüne olan inancın çoğunlukla Hıristiyan muhafazakârlarda (1993’te Washington Post muhabiri Michael Weisskopf bu muhafazakârları, acımasızca “büyük ölçüde fakir, eğitimsiz ve kolay yönetilebilir” olarak tanımlanmıştır.) bulunduğunu savunuyorlar. Birçok insan 2004 başkanlık seçimlerinde, dindar olan Amerikalıların dindar olmayanları yerin dibine soktuğunu net bir şekilde gördü.

Online olarak yayın yapan “Slate” dergisinde Steven Waldman tarafından kaleme alınan bir makalenin şu bölümü bu ayırma dair bazı fikirler vermektedir;

“Herkesin zaten bildiği gibi Amerika’nın iki politik partisinden biri oldukça dindardır. Bu partiye oy verenlerin % 61’i günde en az bir kere ya da daha sık dua ettiklerini söylüyorlar. Onların % 92’sinin ahirete inanıyor olması şaşırtıcıdır. Bu çok dindar Hıristiyan partisinde, fanatik bir alt grup vardır. Eşcinsel evlilik konusunda oldukça muhafazakâr olan bu alt grubun üyelerinin yarısı; Bush’un çok az dini söy-

lem kullandığına ve Tanrı'nın Yahudilere İsrail'i verdiğiğine, bunun da İsa'nın ikinci kez geleceği ile ilgili kehaneti yerine getireceğine inanıyor.”

Waldman'ın hakkında konuştuğu bu grup Demokratlar'dır; fanatik alt grup ise Afrikalı Amerikan Demokratlar'dır.

Son olarak bilim insanlarını ele alırsak; onlar muhtemelen bilim adamı olmayanlardan daha az dindardır, fakat dindar olmayanların sayısı çok değildir. 1996'da yapılan bir ankette bilim adamlarına; Tanrı'ya inanıp inanmadıkları soruldu, anketörler “bütün varlığımla tam olarak inanıyorum” veya “güzel ve bilinmeye inanimiyorum” gibi samimiyetsiz cevaplar almaktansa çıtayı yüksek tutarak; inananların dua edebildiği ve ondan cevap alabildikleri tam olarak İncil'in tarif ettiği bir Tanrı'yı sormakta ısrarcı oldular. Bilim adamlarının yaklaşık %40'ı böyle bir Tanrı'ya inandıklarını söylediler (bu oran 1916'da yapılan benzer bir ankette de yaklaşık olarak aynıdır.). Sadece Ulusal Bilim Akademisi üyelerinden oluşan en seçkin bilim adamlarının önemli bir çoğunluğunun agnostik ve ateist olduğunu görmekteyiz.

Bu gerçekler, doğaüstü inançları kültürel bir çağ dışılık olarak görenler için bir utanç kaynağıdır. Çok yakında bu görüşler, bilimsel keşifler ve kozmopolit değerlerin yayılmasıyla aşındırılmış olacaktır. Bu çağ dışılığa inananlar, evrimsel biyoloji, bilişsel nörobilim ve gelişim psikolojisi araştırmalarını kullanan ve niçin dindar olduğumuzu açıklayan yeni bir teoriye ihtiyaç duymaktadır.

2. AFYONLAR VE KARDEŞLİK ÖRGÜTLERİ

Dini inançların kaynağı ile ilgili geleneksel bir yaklaşım, bir kişi olmanın zor olduğu fikriyle başlar. Her alanda kötülük vardır; sevdiğimiz herkes ölecek ve sonunda biz kendimiz de öleceğiz, ya yavaş yavaş ve muhtemelen nahoşça ya da hızlı bir şekilde ve muhtemelen yine nahoşça. Şımartılmış ve şanslı birkaçıninki hariç, hayat gerçekten tiksindirici, kaba ve kısadır. Yaşamımızın bir anlamı varsa bu anlam zor anlaşılacaktır.

Bu yüzden belki de biz, Marks'ın öne sürdüğü gibi, varoluşun acısını dindirmek için bir uyuşturucu olarak dini benimsemişizdir. Filozof Susanne K. Langer'in ifade ettiği gibi; insan “kargaşayla baş edemez”: doğaüstü inançlar bir anlam kazandırarak, bu karmaşa problemini çözer. Biz sadece birer varlık değiliz; Tanrı tarafından sevgiyle üretildik ve onun amaçlarına hizmet etmekteyiz. Din bize bu dünyanın iyinin ödüllendirildiği, kötünün cezalandırıldığı adil bir yer olduğunu söyler. Din, bilhassa ölüm korkumuzu giderir. Freud, dini inançlar için “üç kat görev” tanımlı yapıp dinin bütün işlevlerini özetlemiştir: “onlar doğanın korkularını defetmelidir, onlar -özellikle de ölüm konusunda- kaderin acımasızlığına kişileri razı ettirmelidir, onların modern hayatın insanlara dayattığı acı ve mahrumiyetleri telafi etmeleri gerekir.”

Dinler bütün bu şeyleri bir arada yapabilir ve bu durumun onların varlığını kısmen açıkladığını inkâr etmek gerçekçi olmayacaktır. Nitekim bazen ilahiyatçılar neden inandığımızı açıklamak için şu argümanı kullanırlar: Eğer bir kimse amaç, anlam ve sonsuz bir hayat diliyorsa, Tanrıya yönelmekten başka hiçbir yolu yoktur.

Bilişsel bilimci Steven Pinker'in bize hatırlattığı gibi, bu görüşle ilgili bir sorun vardır; biz genellikle doğru olduğuna zaten inanmadığımız önermelerden teselli bulmamaktayız. Aç insanlar, az önce büyük bir yemek tükettiklerini hayal ederek kendilerini neşelendirmezler. Cennet, ancak, insanlar böyle bir yerin varlığına inandığı sürece güven veren bir düşüncedir; dinle ilgili tatmin edici bir teori ile ilk etapta açıklamak zorunda olduğu şey bu inançtır (insanların inanmadıklarıyla teselli bulamayacağı düşüncesi).

Ayrıca dinin afyon olması teorisi, en aşına olduğumuz tek tanrılı dinlere tam olarak uymaktadır. Fakat ya her şeyi bilen ve adil olan bir tanrıya inanmayan insanlar (yani dünyadaki dindar insanların çoğu) ne olacak? Her toplum ruhsal varlıklara inanır, fakat onlar çoğunlukla ahmak ve kötü niyetlidir. Dinlerin çoğu metafizik ve teolojik sorunlarla hiç uğraşmamaktadır: tanrılara ve ata ruhlarına; ölülerin ne yapılacağı ve yemeklerin nasıl hazırlanacağı gibi sıradan problemlerle başa çıkarken yardım almak için başvurulur; yani din Her Şeyin Anlamı'nı⁴ açıklamaz. Yine cennet, adalet, ya da kurtuluş güvencesine gelince, bu bazı dinlerde bulunur ama kesinlikle hepsinde değil. (Aslında dinlerden bizim en fazla aşına olduklarımız bile daima güven verici değildir. Ben, af umudu daha tercih edilir olabilirken, ebedi lanet endişesiyle bazı eski Hıristiyanlar'ın çocuklar gibi sefil hale geldiğini biliyorum.) Bu yüzden, afyon teorisi; dinin varlığı için yetersiz bir açıklamadır.

Ana büyük alternatif kuram ise sosyal teoridir. Bu teoride; din, sosyal bağ eksikliğini giderek ona sahip olan insanlara, sahip olmayanlara kıyasla bir üstünlük sağlar. Bu argüman bazen kültürel olarak sunulurken, bazen de evrimsel bir perspektiften görülür; güçlü olanın hayatta kalması felsefesi, gen ya da birey düzeyinde değil de toplumsal grup düzeyinde ele alınır. Her iki iddiaya göre de din gelişir ve yayılır, çünkü ona sahip olan gruplar, büyür ve ona sahip olmayan gruplara kıyasla daha uzun ömürlü olur.

Bu bağlamda dinler gerçekten bir kardeşlik örgütüdür ve bu benzetme derin bir içeriğe sahiptir. Sadakat ve bağlılık aşılacak için örgüte yeni girenlere arkada kürek çektiren kardeşlik örgütleri gibi, dinlerin de penisin kapalı kısmının kesilmesi gibi acılı kabul törenleri vardır. Ayrıca, birçok dinin; perhizler (yeme kısıtlamaları), kendine özgü kıyafetler gibi şaşırtıcı kati özellikleri, grup dayanışmasını sağlama araçları olarak görüldükleri zaman anlam kazanmaktadır.

⁴ Meaning of It All. Richard Feynman'ın konferanslarından derlenen ve dilimize Her Şeyin Anlamı olarak çevrilen kitabı. (Çevirenin Notu)

Kardeşlik örgütü teorisi aynı zamanda, dinlerin niçin kendileriyle aynı inancı paylaşmayanlara karşı çok sert olduklarını ve dinden dönenlere karşı özel bir öfke-lerinin varlığını açıklamaktadır. Bu durum “kıskanç bir Tanrı”nın emirler verdiği Eski Ahit’te, gayet açık bir şekilde görülür;

“Kendi canın gibi olan öz kardeşin, üvey kardeşin, oğlun, kızın, sevdiğin karın ya da en yakın dostun seni gizlice ‘Haydi gidelim, bu ilahlara tapalım’ diyerek ayartmaya çalışırsa, onu kesinlikle öldüreceksin. ... Önce sen ona karşı çıkmalısın, sonra bütün halk karşı çıkmalı. Ve onu taşılayacaksın ve o ölecek. Çünkü Mısırdan, köle olduğunuz ülkeden sizi çıkaran Efendiniz Tanrınızdan sizi saptırmaya çalıştı.”⁵

Bu teori din hakkında neredeyse her şeyi, dinin kendisi hariç, açıklıyor. Ritüellerin ve kurbanların insanları bir araya getirebildiği açıktır ve böyle şeyler yapan bir grubun yapmayanlara göre avantaja sahip olması da mümkün olabilir. Fakat bir dinin bu teoriye niçin dâhil edilmesi gerektiği açık değildir. Niçin tanrılar, ruhlar, ahiret, mucizeler, evrenin ilahi yaratılması vs. ortaya çıkarılmıştır? Bu teori, en çok ilgilendiğimiz doğaüstü olana inanma konusunu açıklamamaktadır.

3. BEDENLER VE RUHLAR

Bilim adamları arasında oldukça farklı bir görüşe dair heves oluşmaktadır: Din bir amaca hizmet etmek için değil de rastlantı sonucu ortaya çıkmıştır.

Bu bir değer yargısı değildir. Evrimsel bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde; hayattaki iyi şeylerin çoğu tesadüfidir. İnsanlar bazen uzak ülkelerden tanımadıkları ve asla göremeyecekleri yabancılara yardım etmek için paralarını, zamanlarını hatta kanlarını ortaya koymaktadırlar. Kişinin genleri açısından bakıldığında bu korkunçtur – hiçbir faydası olmayan kaynak israfı ve intihardır. Ancak bu durumun kökeni esrareniz değildir; uzak mesafeler için yapılan fedakarlık büyük ihtimalle soyut muhakeme ve empati gibi diğer daha uyarlanabilir özelliklerin bir yan ürünüdür. Benzer şekilde, tablolar ve filmlerden aldığımız keyif de bir avantaj yaratmamaktadır. Üç boyutlu resimlere tepki vermek için evrimleşmiş beynimiz, bir tuval ya da ekrandaki iki boyutlu yansımalara da karşılık verebilir.

Doğaüstü inançlar benzer bir şekilde açıklanabilir. Bu benim çalışmalarımın ve Scott Atran, Pascal Boyer, Justin Barrett, Deborah Kelemen gibi bilişsel bilimcilerin çalışmalarından ortaya çıkan rastlantı teorisi olarak dindir. Bu teorinin bir versiyonu; bedensel ve ruhsal arasındaki fark insan düşüncesinde esastır fikri ile başlar. Yalnızca ağaçlar ve kayalar gibi fiziksel şeyler Newton’un acımasız yasalarına tabiidir. Bir taş attığınız zaman belirli bir mesafe boyunca uçacaktır, eğer yere bir dal koyarsan o gözden kaybolmaz, kaçmaz veya bir yere uçmaz. İnsanlar gibi ruhsal şeyler, zihinlere, niyetlere, inançlara, hedeflere ve arzulara sahiptir. Kapris

⁵ Tesniye, 13. Bab/7-11

veya iradeye bağlı olarak beklenmedik bir biçimde hareket ederler, kovalayabilir veya kaçabilirler. Ahlaki açıdan da bir farklılık vardır; bir taş iyi veya kötü olamaz, ama bir insan olabilir.

Fiziksel ve ruhsal arasındaki fark nereden gelir? Biz bir şeyi tecrübe yoluyla mı öğreniriz, yoksa bir şekilde bağlantılar beynimizde önceden mi kurulmuştur? Bunu öğrenmenin bir yolu bebekleri incelemektir. Vücutları üzerinde çok az kontrole sahip oldukları ve konuşamadıkları için, bebeklerin ne düşündüklerini bilmek çok zordur. (Bebekler üzerinde deney yapmak fare ve güvercinlere göre daha zordur. Çünkü onlar labirentlerde koşturamaz veya kaldırma çabaları başarısızdır.) Fakat son zamanlarda araştırmacılar, bebeklerin de geri kalan diğer insanlar gibi nadir gördükleri veya garip buldukları şeylere bakmaya meyilli oldukları gerçeğinden yola çıkarak, onlara farklı olayları gösteren teknikler kullanıyor ve gösterilenlere ne kadar uzun süre baktıklarını kaydediyorlar.

Bu, bir dizi çarpıcı keşfe yol açmıştır. Altı aylık bebekler, fiziksel objelerin yerçekimine itaat ettiğini anlamaktadırlar. Eğer bir masanın üzerine bir nesne koyarsanız ve daha sonra masayı kaldırdığınız halde nesne (gizli bir tel yardımıyla) hala aynı yerinde durursa bu bebekleri şaşırır, çünkü bebekler nesnenin düşmesini beklemektedir. Bebekler, nesnelerin katı olduğunu sanıyorlar ve halen bazı psikoloji derslerinde anlatılanların aksine, nesnelerin gizlenmiş bile olsalar kalıcı olduklarını sanıyorlar (Bir bebeğe bir nesne gösterin, daha sonra nesneyi bir perdenin arkasına saklayın. Birkaç dakika bekledikten sonra perdeyi kaldırın. Nesne perdenin arkasından çıkmazsa bebek şaşıracaktır.). Beş aylık bebekler bile basit matematik işlemleri yapabilirler; ilk önce bir nesne daha sonra diğeri bir perdenin arkasına yerleştirilirse, perde indiği zaman orada bir ya da üç değil iki nesne olmak zorunda olduğunu fark ederler. Diğer deneyler, aynı sayısal zekâyı makaklar ve tamarinler gibi insan haricinin primatlarda ve köpeklerde de görmüştür.

Benzer şekilde, bebeklerin sosyal dünyayı algılayışlarında da erken gelişmiş bir kapasite görülmektedir. Yeni doğanlar başka şeylerden ziyade insan yüzlerine bakmayı tercih ederler ve en hoşlarına giden ses insan sesidir - tercihen de annelerinki. Öfke, korku ve mutluluk gibi farklı duyguları hızlı bir şekilde ayırt eder ve bunlara uygun tepkiler verirler. Bir yaşına gelmeden, bir yetişkinin nereye baktığını belirleyebilir ve diğerlerinin duygularına dikkat ederek öğrenebilirler; bir bebek tehlikeli olabilecek bir yere doğru yöneldiğinde bir yetişkin korku veya iğrençlik ifade eden bir tavır takınırsa, bebek genellikle oradan uzak durması gerektiğini fark eder.

Bir şüpheli bu sosyal kapasitenin bir takım ilkel tepkiler olarak açıklanabileceğini savunabilir, fakat onların daha derin bir zekâyı yansıttıklarına dair bazı kanıtlar vardır. Örneğin on iki aylık bebekler, diğerini kovalayan bir nesne gördüklerinde onun diğerini yakalama amacıyla gerçekten kovaladığını anlıyor görünüyorlar, kovalayanın doğrudan kovalamaya devam etmesini bekliyorlar ve diğeri bunun

aksini yaptığında şaşırıyorlar. Queen's Üniversitesi'nden Valerie Kuhlmeier ve Yale'den Karen Wynn ile birlikte yaptığımız bazı çalışmalarda; bebeklerin bir filmde bir bireye yardım eden ve zarar veren farklı karakterler gördükleri zaman, daha sonra bireyin yardım eden karaktere yaklaşmasını, zarar veren karakterden kaçınmasını bekledikleri sonucuna ulaştık.

Fiziksel zekâ ile sosyal zekâ; bebeğin zihninde, ayrı görevleri yerine getirip ayrı çalışan iki farklı bilgisayar gibi görülebilir. Zekâlar farklı oranlarda gelişir; sosyal olan, fiziksel olandan biraz daha sonra ortaya çıkar. Bu zekâlar, tarih öncesi dönemlerimizin farklı noktalarında gelişmiştir; bizim fiziksel zekâmız birçok tür tarafından paylaşılır, oysa sosyal zekâmız nispeten yeni bir uyum çabasıdır ve bazı açılardan insana has olabilir.

Bu iki sistemin farkı özellikle otizme belirgindir. Otizm, baskın özelliği sosyal zekâ eksikliği olan bir gelişimsel bozukluktur. Otizmliler çocuklar genellikle iletişimde (yaklaşık üçte biri hiç konuşamaz), yaratıcılıkta (yaratıcı oyunlarla meşgul olma eğiliminde değillerdir) ve bilhassa sosyalleşmede bozukluk sergilerler. Başkalarıyla arkadaşlık onlara zevkli görünmemektedir, onlar kucaklaşmazlar, onlara ulaşmak çok zordur. Aşırı ilerlemiş vakalarda otizmliler çocuklar, insanları sadece öngörülemez hareketler yapan, beklenmedik sesler çıkaran ve bu yüzden de korkutucu olan nesnelere olarak görürler. Maddi nesnelere kavrayışları tam olsa da, diğer kişileri kavramakta sorun yaşarlar.

Bu noktada dininrastlantı olduğu teorisi, doğaüstü inançlarla ilgili hiçbir şey söylememektedir. Bebekler, sosyal ve fiziksel varlıkları anlama ve sezinlemede onlara yardımcı olmak (ve büyüdüklerinde kullanmak) için soğukkanlı bir şekilde mantıklı çalışan iki sisteme sahiptir. Diğer bir deyişle, bu iki sistem; nesnelere ve insanlarla uğraşan insanoğluna çok gerekli avantajlar sağlayan biyolojik birer adaptasyondur. Fakat bu iki sistem dinlerin temeli olan iki önemli görüşte ters düşmüşlerdir. Birincisi; biz nesnelere dünyasını aslında zihin dünyasından ayrı olarak algılıyoruz; bu da ruhsuz vücutları ve vücutsuz ruhları hayal etmemizi mümkün kılıyor. Bu, bizim niçin tanrılara ve ahirete inandığımızı açıklamaya yardım eder. İkincisi; sosyal zekâ sistemimiz, ileride göreceğimiz gibi, var olmayan arzular ve amaçlara ulaşarak aşırıya kaçmaktadır. Bu bizi yaratılışçı ve animist yapar.

4. DOĞUŞTAN DÜALİSTLER

Otistik olmayan bizler için, biri sosyal dünyayı diğeri fiziksel dünyayı anlamak için var olan bu iki mekanizmanın ayrıklığı, düalist bir tecrübe meydana getirir. Biz, maddi şeylerin dünyasını, arzu ve amaçlar dünyasından ayrı olarak tecrübe ederiz. Bunun en büyük sonucu; kendimizi ve başkalarını algılayışımızla ilgilidir. Biz düalistler için, fiziki bir beden ve bilinçli bir varlığın -bir zihin veya ruh olarak- gerçekten farklı olduğu sezgisel olarak açık görünmektedir. Bizler sadece vücuttan ibaret olmadığımızı hissediyoruz. Aksine biz, vücutlarımızı işgal ettiğimizi, onlara sahip ve

egemen olduğumuzu hissediyoruz.

Bu düalizm bizim hayal dünyamızda kolaylıkla görülür. İnsanları vücutlarından ayrı olarak gördüğümüz için, kişilikleri sabit dururken insanların vücutlarının kökten değiştiği durumları kolaylıkla anlarız. Kafka, dev bir böceğe dönüşmüş bir adam tasavvur eder; Homeros, erkeklerin vaadini domuza dönüşme olarak tarif eder; Shrek 2’de bir dev bir insana, bir eşek bir küheylana dönüşür; Uzay Yolu’nda entrikacı bir kötü adam Atılğan’ın komutasını almak için Kaptan Kirk’ün vücudunu zorla ele geçirir; “Beden Hırsızının Hikâyesi”nde Anne Rice, bir vampirin ve bir insanın bir gün için vücutlarını takas etmeyi kabul etmesini anlatır; ve “Keşke 30 Olsam”da bir genç kız, otuz yaşındaki Jennifer Garner gibi uyanır. Bunların tabii ki gerçek olduğunu düşünmüyoruz fakat bunlar tamamen anlaşılabilir şeylerdir. İnsanların bedenlerinden ayrılabilir olmaları sezgisel olarak bize anlamlı gelmektedir ve dünya üzerinde var olan dinlerde benzer dönüşümler görülmektedir.

Vücuttan potansiyel olarak ayrılabilen ve maddi olmayan bir ruh düşüncesi, bilimsel bakış açısıyla tamamen çatışır. Psikologlar ve nörologlar için beyin zihinsel hayatın kaynağıdır; bizim bilincimiz, duygularımız ve irademiz nöral (sinirsel) süreçlerin ürünleridir. Bazen iddia edildiği gibi; “zihin, beynin yaptığıdır” Burada fikir birliğini abartmak istemiyorum, bunun tam olarak nasıl gerçekleştiğine dair tam olarak kabul gören bir teori yoktur ve bazı akademisyenler böyle bir teoriyi geliştirebileceğimizden bile şüpheliler. Fakat hiçbir bilim adamı, düşünme için beyne gerek olmadığını ileri süren Kartezyen düalizmini ciddiye almaz. Bu görüşe karşı çok fazla kanıt vardır.

Yinede, küçük çocuklar ve din eğitimi almamış olanlar bile bu görüşün doğru olduğunu *hissederler*. Bu altı yaşındaki oğlum Max’la tartıştığım bir gece benim için çok daha anlaşılır hale geldi. Ben ona yatmak zorunda olduğunu söylediğimde, bana “Sen beni yatağa gönderebilirsin, ancak uyutamazsın. Bu, *benim* beynim.” dedi. Bu ilgimi çekti ve ona beynin ne yaptığı ve ne yapmadığı ile ilgili sorular sormaya başladım. Onun cevapları ilginç bir ayrım ortaya koydu. O, beynin -görme, duyma, tatma ve koku alma gibi- algılarda rol aldığına direktiyor ve beynin düşünmeden sorumlu olduğunu konusunda da son derece kati davranıyordu. Fakat o; rüya görmek, kötü hissetmek veya kardeşini sevmek için beyne gerek olmadığını söyledi. “Bunları ben yapıyorum” dedi Max; “beynim bana yardımcı olabildiği halde.”

Max bu konuda istisna değildir. Bizim kültürümüzde çocuklara, beynin düşünmede rol aldığı öğretilmektedir, ama akademik düşünme, bilinçli problem çözme söz konusu olduğunda bu durumu dar bir çerçevede algılamaktadırlar. Onlar beyni bilinçli deneyimin kaynağı olarak görmüyorlar, onlar, beyni kişilikleriyle bir tutmuyorlar. Onu bilişsel bir protez olarak görmekteler, bir birey olarak Max var ve bir de onun beyni; bir problem çözmek için onu kullanabileceği gibi bir bilgisayarı da kullanabilir. Bu genel geçer bakış açısına göre beyin, Steven Pinker’ın da

dediği gibi, ruhun cep bilgisayarıdır.

Eğer beden ve ruh ayrı düşünülürse, ruhsuz bedenler olabilir. Ceset, ruhun kullandığı bir vücut gibi görünmektedir. Çoğu şeyin kesinlikle ruhu yoktur (sandalyelerin, bardakların, ağaçların), onlar irade veya bilince de asla sahip değildir. Descartes'ın "makine hayvan" veya karmaşık otomatlar olarak tanımladığı gibi insan dışı canlıların en azından bir kısmı da aynı şekilde görülmektedir. Endüstriyel robotlar, Haitili zombiler ve Yahudi golemleri gibi bazı yapay yaratıklar, ahlak duyguları ve özgür iradeleri eksik olan ruhsuz varlıklar olarak görülmektedir.

Ayrıca bedensiz ruhlar da vardır. Tanıdığım insanların çoğu, evreni yaratan, mucizeler gösteren ve dualara icabet eden bir Tanrıya inanmaktadır. O sonsuz iyilik, adalet ve merhamet sahibi, her şeye gücü yeten ve her şeyi bilendir. Fakat o, gerçek anlamda bir vücuda sahip değildir. Bazı insanlar da; geçici olarak fiziksel formlar alabilen veya insan ve hayvan bedenlerini işgal edebilen, daha küçük bedensiz varlıklara (örnek olarak; melekler, hayaletler, periler, kötü ruhlar, şeytanlar ve İsa'nın sık sık insan vücutlarından kovduğu iblisler verilebilir) inanırlar.

Bu inanç sistemi, vücudumuz ölse bile benliğimizin hayatta kalabilmesi olasılığına kapı açar. İnsanların çoğu, vücutları yok olsa bile ruhlarının yaşayacağına inanır. O, cennete yükselebilir, cehenneme düşebilir, başka herhangi bir dünyaya çıkıp gidebilir veya diğer hayvan ve insan vücutlarını işgal edebilir. Nitekim dünyanın ata ruhlarıyla (ölümle vücutlarından kurtulan insan ruhları) dolu olduğu inancı kültürler arasında yaygındır. Biz vücudumuzun yok olacağını, beynimizin çalışmasına son vereceğini, kemiklerimizin un ufak olacağını hayal edebiliriz, ancak bütün varlığımızın sona ereceğini hayal etmemiz çok zordur (bazıları imkânsız olduğunu söyler). Bedensiz ruh düşüncesi bize mantıklı gelmektedir.

Dualist olduğumuz için ahirete inanmaktan çok, ahirete inanmak istediğimiz için dualist olduğumuzu iddia edenler var. Bu Freud'un duruşudur. O, "ruh doktrini"nin ölüm problemine bir çözüm olarak ortaya çıktığını iddia eder: eğer ruhlar varsa bilinçli deneyim sona ermek zorunda değildir. Ya da ahiret inancı için motivasyon belki de kültürel: din otoritelerinin, muhtemelen cehennem odunu ve cennet havucuyu halk kitlelerini kontrol ederek güçlü liderlerin çıkarlarına hizmet etmek için, söylediklerine inanırız. Ancak rastlantı olarak din teorisini desteklemek için bir neden vardır.

Arkansas Üniversitesinden Jesse Bering ve Florida Atlantik Üniversitesinden David Bjorklund, tarafından yapılan dikkat çekici bir çalışmada, küçük çocuklara bir timsah ve bir fare ile ilgili tamamen resimlerle desteklenmiş bir hikâye anlatılır ve hikâye şu şekilde sonlanır; "Oh, hayır! Bay timsah kahverengi fareyi görür ve onu yakalamak için yaklaşır !" (Çocuklara timsahın fareyi yediği bir resim gösterilir) "Evet, görünen o ki kahverengi fare Bay timsah tarafından yenmiş. Kahverengi fare artık yaşamıyor."

Deneyi yapanlar çocuklara farenin biyolojik (fare bundan böyle hayatta değil-

dir, o halde onun tuvalete gitmesi gerekiyor mu? Onun kulakları çalışıyor mu? Beyni çalışıyor mu? gibi) ve zihinsel (fare bundan böyle hayatta değildir, o hala acıkır mı? Timsahı düşünüyor mu? Hala eve gitmek ister mi? gibi) fonksiyonları ile ilgili bir takım sorular sordular.

Tahmin edileceği gibi, biyolojik özelliklerle ilgili sorular sorulduğunda çocuklar ölümün etkisini göz ardı etmediler: tuvalete gitmeye ihtiyacı yoktur, beyin ve kulağın her ikisi de çalışmaz. Farenin vücudu gitmiştir. Fakat ruhsal özelliklerle ilgili sorular sorulduğunda; çocukların yarısından fazlası bu özelliklerin devam edeceğini söylediler: ölü fare acıkabilir, düşünebilir ve arzulanabilir. Ruh hayattadır. Ve *çocuklar buna yetişkinlerden daha fazla inanmaktadır*, ki bu da bizim kültürümüzdeki insanların ne tür bir ahiret hayatına (cennet, reenkarnasyon, ruh dünyası vb.) inandıklarının öğrenilmiş olmasını gerektirmesine rağmen, ölümden sonraki hayatın muhtemel olması fikrinin hiç öğrenilmemiş olduğunu ortaya koyar. Bu dünya hakkındaki doğal düşüncelerimizin bir yan ürünüdür.

5. BİZ YARATILIŞÇI OLMAK İÇİN EVRİLDİK

Bu hikâyenin sadece yarısıdır. Bizim dualizmimiz, doğaüstü varlıklar ve olaylar fikrini mümkün kılar; böyle şeylere inanmanın mantıklı nedeni budur. Fakat onların algılanmasını ilgi çekici ve çoğu zaman karşı konulmaz yapan diğer bir faktör vardır. Biz, antropolog Pascal Boyer'in toplumsal bilişin hipertrofisi (aşırı büyümesi) olarak adlandırdığı bir kavrama sahibiz. Biz var olmasa bile amacı, niyeti ve tasarımı görüyoruz.

1944'de sosyal psikologlar Fritz Heider ve Marry-Ann Simmel hikâye anlatmak için tasarlanmış geometrik şekillerin (daire, kare, üçgen) sistematik bir şekilde hareket ettiği basit bir film yaptılar. Bu film kendilerine gösterildiğinde, insanlar bilinçsiz bir şekilde, figürleri belirli kişilik tipleriymiş (katil, mağdur, kahraman) gibi tarif ettiler, psikologların anlatmayı amaçladıkları hikayeyi neredeyse aynı şekilde tekrarladılar. Daha sonra yapılan araştırmalarda, şekillere bağlı kalmaya bile gerek olmadığı tespit edildi -karakterleri tekil nesnelere değil, hareketli gruplar (minik kareler kümesi gibi) olan filmler de aynı etkiyi ortaya çıkarabilmektedir.

Fordham Üniversitesi'nden antropolog Stewart Guthrie, bu eğilimin dini düşüncenin bir açıklaması olarak önemini fark eden ilk modern akademisyendi. *Bulutlardaki Yüzler* adlı kitabında Guthrie'nin sunduğu anekdot ve deneyler gösteriyor ki insanlar; bisikletler, şişeler, bulutlar, alevler, yapraklar, yağmur, volkanlar ve rüzgar gibi gerçek dünya varlıklarının önemli bir kısmına insani özellikler yükleyiyorlar. Biz reklam tabelalarına karşı aşırı duyarlıyız, hatta o kadar ki; hile veya tesadüf olan yerlerde bile bir niyet görmekteyiz. Guthrie'nin dediği gibi kıyafetlerin içinde kral yok.

Amaçları algılamadaki aceleciliğimiz, bazı şeylerin kasıtlı dizayn edildiği algısına kadar uzanır. İnsanlar tesadüf olanı görmede beceriksizdir. Onlara rastgele bir

sayı üreticisi tarafından üretilmiş sayı dizisi gösterilse, onlar bunun ayarlanmış olduğunu düşünürler (sayı dizileri onlara düzenli, hatta aşırı tertipli görünür). 11 Eylül'den sonra insanlar, Dünya Ticaret Merkezinden yükselen dumanda şeytani gördüklerini iddia ettiler. Bu olaydan önce, Rahibe Teresa'ya korkunç derecede benzeyen bir hamur ürünü (Nun Bun) insanları çok heyecanlandırmıştı. 2004 Kasımında eBay'da birisi, inanılmaz derecede Bakire Meryem gibi görünen 10 yıllık bir peynirli sandviç ilanı yayınladı ve 28.000 dolara sattı (yanıt olarak şakacılar, Mary-Kate, Ashley ve Olsen ikizlerinin resimlerini taşıyan peynirli sandviç resimleri gönderdiler). Radyo ve diğer elektronik aygıtlardan gelen parazitleri dinleyen ve ölü insanlardan mesajlar işiten kişiler vardır (Michael Keaton'un Beyaz Gürültü filminde büyük ciddiyetle sunulan bir olgudur). CD ve MPEGlerden önce yaşamış olan yaşlı okuyucular, kayıtların geriye oynatılmasıyla ortaya çıkan önemli ve bazen müstehcen mesajları dikkatle dinlediklerini hatırlıyor olabilirler.

Bazen gerçekten işlevsel tasarımın ve rastgele olmamanın işaretleri vardır. Dikkatle baktığımızda gözün ustalıklı görmek için yapılmış olduğunu veya yaprak böceğinin yaprağa çok fazla benzer bir şekilde renklendirilmiş olduğunu gördüğümüzde gayet mantıklı olmaktadır. Evrimci biyolog Richard Dawkins, Kör Saatçi'ye şu noktayı kabul ederek başlar: "Biyoloji bir amaç için tasarlanmış görünümünü veren karmaşık şeylerin bilimidir." Dawkins, Tanrıya inanmayan Darwin'den önce, hiç kimsenin Tanrıyla ilgilenmediğini ileri sürmektedir.

Darwin her şeyi değiştirdi. Onun harika fikri, insanların ilahi bir tasarımcı var saymadan da karmaşık ve uyarlanabilir tasarımları açıklayabileceğiydi. Doğal seleksiyon bir bilgisayarda simüle edilebilir, aslında; doğal seleksiyonu taklit eden genetik algoritmalar, başka türlü zor sayısal problemleri çözmede de kullanılır. Bizler, Galapagos ispinozlarının gaga büyüklüklerinin evriminden, aşılara karşı direnç göstermede büyük bir kapasiteye sahip virüslerle yaptığımız silahlanma yarışına kadar dünya çapındaki vaka çalışmalarında doğal seçilimi iş başında görebiliriz.

Richard Dawkins, doğal seçim teorisini türümüzün en iyi başarılarından biri olarak açıklarken haklı olabilir; doğal seçim, bizim kendi varlığımızın entelektüel olarak tatmin edici ve deneysel olarak desteklenebilen açıklamasıdır. Ama neredeyse hiç kimse buna inanmaz. Bir üniversitede yapılan ankette, üniversite öğrencilerinin üçte birinden daha fazlasının ilk insanın cennete ortaya çıktığına inandıklarını görülmüştür. Hatta Darvinci evrimi onayladığını iddia edenlerin bile çoğu öyle ya da böyle doğal seçilimi çarpıtır, sıklıkla doğal seçim, türleri mükemmelliğe doğru götüren gizemli bir iç kuvvet olarak görülür. (Dawkins, "insan beyni Darwinizmi özellikle yanlış anlamak için tasarlanmıştır" gibi görülmektedir diye yazar.) Eğer siz bunu maviler kırmızılara karşı durumu olarak görmeye meyilliyeniz tekrar düşünün: Bush'a oy veren yaratılışçıların oranı Kerry'e oy veren yaratılışçıların oranından daha fazla olmasına rağmen, Kerry'e oy verenlerin hemen hemen yarısı Tanrı'nın insanı bugünkü haliyle yarattığına inanmaktadır ve geri kalanların çoğu

da, az gelişmiş yaşam formlarından evrimleştiğimizi kabul etmekle beraber Tanrı'nın sürece rehberlik ettiğine inanmaktadır. Kerry seçmenlerinin çoğu, evrimin yaratılışçılıkla beraber öğretilmesini ya da hiç öğretilmemesini istiyorlar.

Darvin'in sorunu nedir? Onun evrim teorisi bazı insanların sahip olduğu dini inançlarla uyumsuz. Yahudi ve Hıristiyanlara göre Tanrı, faklı şeyleri var ederek dünyayı iradesiyle altı günde yaratmıştır. Diğer dinler, yaratıcı veya yaratıcılar tarafından oluşturulmayı; kuma, doğurma, mastürbasyon veya kile şekil verme gibi daha çok fiziksel süreçlerle tasvir ederler. Burada raslantısal çeşitlenmeye ve farklı üreme yapabilme başarısına yer yoktur.

Ancak doğal seleksiyonla ilgili gerçek problem, onun sezgisel olarak kavranamıyor oluşudur. Bu kuantum fiziği gibidir; biz onu entelektüel olarak kavrayabiliriz, ama bize asla doğru gelmeyecektir. Karmaşık bir yapı gördüğümüzde, arzuların amaçların ve inançların sonucu olduğunu kavriyoruz. Zekâmızın toplumsal hali, onu başka bir şekilde anlamamızı zorlaştırmaktadır. Kalbimizin sesi, tasarım için bir tasarımcıyı gerekli kılar- bu Darwin aleyhinde olanlar tarafından, gayet anlaşılır bir şekilde, istismar edilen bir gerçektir.

O halde küçük çocuklarda temel yaratılışçı görüşlerin bulunması şaşırtıcı değildir. Dört yaşındaki çocuklar, aslandan (hayvanat bahçesine gitmek), buluta (yağmur için) kadar her şeyin bir amacı olduğu konusunda ısrarcıdırlar. Bir grup kayanın niçin sivri olduğunun açıklanması istendiğinde, yetişkinler; fiziksel bir açıklamayı tercih ederlerken, çocuklar; "hayvanlar kaşınma ihtiyacı hissettiklerinde onlarla kaşınabilmeleri için" gibi işlevsel açıklamaları seçiyorlar. İnsanların ve hayvanların kökeni sorulduğunda çocuklar, onları büyüten yetişkinler aynı şeyi düşünmese bile, iradeli bir yaratıcıyı içeren açıklamaları tercih etmeye eğilimli oluyorlar. Yaratılışçılık ve Tanrıya inanç iliklere işlemiştir.

6. DİN VE BİLİM DAİMA ÇATIŞACAKTIR

Bazıları doğaüstü inançlara dayanan yukarıdaki din analizlerinin, Batılı olmayan bazı inançlar için geçerli olmadığını iddia edebilir. Nörobilimci Sam Harris, son kitabı "İnancın Sonu"nda -gerçekleri gülünç iddialar ve acayip ahlaki görüşlere dayandırarak açıkladıkları için eleştirdiği Hıristiyanlık ve İslam dini başta olmak üzere- dinlere şiddetli bir saldırıya girişmektedir. Ama Budizm'e geçtiğinde, söylemleri hayranlığa dönüşür; ona göre Budizm; "Bilincin içsel özgürlüğünü, herhangi bir dogma tarafından ipotek altına almadan keşfetmek için sahip olduğumuz en eksiksiz metodolojidir." Eğer bunu bir din olarak adlandırmak isterseniz şüphesiz ki bu din, bizim çocukluk çağlarımızda ortaya çıkan düalist ve yaratılışçı görüşlerden kaynaklanmayacaktır.

Yeterince makul. "teolojik açıdan doğru" Budizm, ruh-beden ikiliği fikrini ve özel güçleri olan manevi varlıkları açıkça reddederken, bugünkü Budistlerin bu tür şeylere inandıkları görülmektedir. (Harris'in kendisi de bunu görmektedir; o, Bu-

da'ya bir İsa figürü gibi davranan milyonlarca Budist'le ilgili memnuniyetsizliğini ifade etmektedir.) Hatta birçok Hıristiyan ilahiyatçı evrimsel biyolojiyi onaylamaya hazır olmasına rağmen –Papa II. John Paul tarafından Darwin'in evrim teorisinin doğru olabileceğinin kabul edilmesi resmi haberlerin baş sayfasında yer aldı- bu durum birçok Hıristiyan'ın evrimin saçma olduğunu düşünmesi gerçeğinden bizi uzaklaştırmamalıdır.

Ya da ölümden ruhun bedenden çıktığı fikrini düşünün. Yahudiliğe sonradan girse de Eski Ahit'te böyle bir düşünceye dair çok az ipucu vardır. Yeni Ahit ahiret konusunda herkesin bildiği gibi hiç de açık değildir; bazı Hıristiyan ilahiyatçılar, Paul'un Korintliler'e mektupları gibi kaynaklara dayanarak, ruhun cennete yükselmesi fikrinin İncil'in otoritesiyle çatıştığını savunmuşlardır. 1999'da Papa'nın kendisi, cennetin gerçek bir yer olarak değil de, Tanrı ile ilişki içinde olan bir varlık formu olarak düşünülmesi konusunda insanları uyardı.

Bütün bunlara rağmen, Yahudi ve Hıristiyanların çoğu, yukarıda belirtildiği gibi, ahirete inanırlar –aslında hiçbir dine inanmadığını söyleyen insanlar bile bir dine inanma eğilimindedir. Bizim ahirete dair inançlarımız; “Cennette Karşılaşacağınız Beş Kişi⁶” ve “Cennete Seyahat Rehberi”⁷ gibi popüler kitaplarda açık bir şekilde anlatılmıştır. *Rehber*'de de ortaya koyulduğu gibi;

“Cennet canlıdır. Heyecan ve hareket doludur. Keyfin ne anlama geldiğini bilen birisi tarafından tamamen bizim için yaratılmış en iyi oyun alanıdır, çünkü orayı Tanrı icat etmiştir. Disney World, Hawaii, Paris, Roma ve New York hepsi onun içerisine yerleştirilmiştir. Ve bu sonsuza dek sürecektir. Cennet gerçekten de asla bitmeyecek bir tatildir.”

(Bu bana cehennem gibi geliyor ama görünüşe bakılırsa bazı insanların zevkine uygundur.)

Din otoriteleri ve araştırmacıları, Dalay Lama nörobilimle ilgilendiğinde ve Papa evrimi kucakladığında olduğu gibi, bilimle uzlaşmak ve onu keşfetmek için sıkça istek gösterirler. Onlar bunu kısmen; dünya görüşlerinin diğerlerinin daha fazla hoşuna gitmesi için, kısmen de; meşru bilimsel bulgularla herhangi bir çatışmadan endişe duydıkları için yaparlar. Dürüst insanlar, açıkça yanlış iddiaları barındıran bir görüşü savunma pozisyonunda olmak istemedikleri için; din otoriteleri ve araştırmacıları genellikle uzlaşma yönünde ciddi bir caba harcamaktadırlar (örneğin; İncil'i dünyanın yaşı ile ilgili bildiklerimizle tutarlı bir şekilde yorumlamaya çalışmak gibi).

İnsanlar dinleriyle ilgili fikirlerini din otoritelerinden elde etseydi, bu çabalar

⁶ Mitch Albom'un 2003 yılında yayımlanan, orijinal adı; *The Five People You Meet in Heaven* olan ilk kurgusal romanıdır. (Çevirenin Notu)

⁷ Anthony De Stefano tarafından kaleme alınan teolojik roman. (Çevirenin Notu)

dini doğaüstülükten uzağa çekerdi. Bilimsel görüşler dini topluluklar aracılığıyla yayılırdı. Bir dinin teolojik olarak doğru olan versiyonu giderek seküler dünya görüşüyle tutarlı hale geldikçe, doğaüstü inançlar yavaş yavaş yok olurdu. Stephen Jay Gould'un umduğu gibi; din, bilimin ayak parmaklarına basmayı bırakırdı.

Ancak bu senaryo, doğaüstü inançların nereden geldiği konusunda yanlış açıklamayı içermektedir. Sahip olduğumuz belirli inançların çoğu şüphesiz ki dini öğretilerden gelmektedir; hiç kimse insanlığın ilk doğum yerinin cennet olduğu, ruhun gebe kalma anında bedene girdiği veya şehitlerin cinsellik yaşayacakları birçok bakireyle ödüllendirileceği fikriyle doğmaz. Bu fikirler öğrenilir. Ancak dinin evrensel konuları öğrenilmez. Onlar bizim zihin sistemimizin rastlantısal yan ürünleri olarak ortaya çıkmıştır. Bunlar insan doğasının bir parçasıdır.